

MIRIAM YAHIL-WAX

CAPITOLUL LIPSĂ

Dragoste și dramă în România interbelică

Traducere din limba engleză

Dragoș Zetu

CORINT
BOOKS
—2020—

Noapțile mele erau pline cu povestiri șoptite despre el, căci ea încerca să ajungă la sufletul lui printr-al meu. „Spune «tata», nu «Moni», spune «tatăl meu», Viola!” mă implora neîncetat cu o voce liniștită, în timp ce stăteam întinse pe patul nostru din Ierusalim, mângâiate de cearșaful elegant făcut de sora ei, iar eu îmi imaginam că mă aflu într-o încăpere mai potrivită pentru asemenea așternuturi fine. „Spune «tata!»” mă tot îndemna, iar eu, publicul ei captiv, copilul bărbatului care a murit într-o poveste neînsemnată dintr-o țară neînsemnată, strângeam din dinți și ascultam poveștile ei despre străinul care mi-a dat viață, înregistrând frânturi, adormind și trezindu-mă la auzul glasului ei blând care cânta Frumoasa mea cu ochii verzi, retrăind marea lor dragoste care nu se frânsese acolo, printre refugiați și păduchi, dragostea lor unică, al cărei fruct eram eu. „A fost teribil de fericit când te-ai născut tu! I s-a trimis o telegramă și a aflat de nașterea ta înainte să moară și a fost atât de fericit! El este al tău și tu ești a lui. Spune «tata», Viola! Spune «tata!»” Voiam să o fac, nu numai pentru a-i face ei plăcere, ci pentru a simți ceea ce simțeau ceilalți copii, însă nu izbuteam. Cum puteam să-i spun „tată” unui bărbat necunoscut și cum puteam să jelesc după un necunoscut care s-a

întâmpilat să-mi dea viață? Nu simțeam nimic pentru străinul ăsta. De ce tot mă îndopa cu amintirile ei triste? De ce nu mă lăsa să fiu și eu un copil normal?

Și totuși sunt un adult care a trăit un moment de ușurare vinovată după moartea ei, fără să fiu în stare să mă eliberez de gândurile legate de el, căutând obsesiv rămășițe din el printre lucrurile mamei, urmărită de întrebări la care ea nu îmi mai putea răspunde. Iată-mă acum, o femeie rațională, blocată de impulsul irațional de a-l cunoaște pe acest străin pe care am refuzat să-l strig „tată”, de a scrie despre acest erou absent când tot ce am sunt câteva amintiri fragmentare ale poveștilor romantice spuse de mama.

Cine era omul care a făcut dragoste cu ea în întâia primăvară de după război, care a iubit-o cu furie în paturi pline de purici, lângă drumuri bombardate, care a simțit ce avea să i se întâmple și s-a chinuit să scoată viață din trupul său, cu orice preț, iar viața aceea sunt eu...? Ce fel de om ai fost, Moni Weinstein?

„Spune «tata», Viola, spune «tata»...!”

1.

ARHANGHELUL MIHAIL

(1927–1929)

Toamnă. Amiază. Studentul Moni Weinstein stă pe o bancă în fața Academiei Comerciale, mâncând un măr. Dimineață se îndrăgostise de o pereche de mâini albe ca fildeșul. Erau ale fetei care i-a vândut tutun. Mâna ei dreaptă ținea o carte, iar cea stângă se odihnea pe tejghea. La rădăcina unghiilor ei trandafirii se zăreau niște semiluni perfecte, translucide. Citea *Mizerabilii* și fața îi era umbrită de copertina chioșcului. Când s-a aplecat să deschidă un sertar, el a putut-o vedea. Avea un ten deschis, ochi căprui, inteligenți, sprâncene arcuite, părul scurt. Era mică de înălțime, avea niște sâni frumoși și fermi, și mâinile ei, o, mâinile ei... „Spune ceva despre carte, Weinstein, doar ai citit-o, deschide gura...!” Fascinat de mâinile ei minunate care împachetau tutunul pentru el, mintea lui se blocă. Vorbi singur o vreme, prostește, până ce își dădu seama că ea îi oferea un tutun fin, Camel. „Scuzați-mă, murmură el, nu-mi pot permite...!” „Este destul de uscat, așa că e la reducere”, îl minți viitoarea mea mamă pe viitorul meu tată, aruncându-i o privire fără echivoc.

Studentul Weinstein mai ia o gură de măr și, ca prin minune, îi vine un nume în cap. Jean Valjean, eroul romanului pe care îl zărise în mâinile fetei. Așezând cu grijă minunatul fruct pe bancă, Moni scoate punga cu tutun și inspiră adânc, verificând

conținutul. Aromat și umed, deloc uscat. Și privirea ei! Afecțiunea femeilor era consolarea lui, mai ales în acele vremuri rele. După ce va termina mărul, își va rula o țigară și va desena în grabă copacii golași și frunzele ruginii din jurul lor. Apoi va face o plimbare până la bibliotecă, pentru a mai arunca o privire pe *Miserabilii* și a-și mări șansele de reușită la următoarea vizită la chioșcul cu tabac. Mâine. Poimâine. Și mâine, și poimâine... Nu. Mai bine să o lase pe domnița cu mâini frumoase să mai aștepte puțin.

Avea mult timp liber pentru că, în anul al treilea la Academia Comercială, studentul Weinstein fusese dat afară. În ciuda rezultatelor sale excelente, nu i s-a permis să primească diploma de contabil, pentru că se reinstituise *numerus clausus*¹. După spusele mamei, a fost mai mult surprins decât jignit. Iudaismul nu însemna nimic pentru el. Și totuși, trebuia să se elibereze de el, cumva, pentru a-și recupera viața. Atât el, cât și mama știau studenți care se convertiseră la creștinism pentru a obține o diplomă, însă Moni era ateu. El privea religiile ca pe niște relicve învechite ale unei lumi arhaice. O adiere de vânt mătura frunzele căzute, ridicându-le într-o spirală cărămizie care se asemena dansului dervișilor. Moni prinde o frunză. De fapt, e un fluturaș:

„Frați români, jidanii noștri ne duc de nas! Dacă Petru Șchiopul nu i-ar fi deportat pe acești paraziți în 1579, clasa de mijloc din România nu s-ar fi dezvoltat! Fără legile din secolul al XIX-lea care le interziceau acestor străini să aibă slujbe la noi, clasa noastră conducătoare autentică nu ar fi evoluat! Acum jidanii se infiltrează în universități pentru a înlocui clasa conducătoare! Plănuiesc să devină viitorii judecători, generali, miniștri! Fraților, dacă nu ne apărăm interesele noastre astăzi, mâine jidanii

---

¹ „Număr închis, limitat” (lat. în original), metodă prin care se limita numărul studenților care puteau studia la o universitate, în cazul de față fiind vorba despre limitarea înscrierii la universitate a studenților evrei (n. a.).

vor hotărî destinul nației noastre! Pentru a respinge acest mare pericol, alăturați-vă nouă și susțineți *numerus clausus*! Luptăm pentru înlăturarea jidaniilor din mijlocul nostru, începând cu universitățile! Adunați-vă sub svastică!

Profesorul A.C. Cuza, președintele
Ligii Apărării Național Creștine”

Studentul Weinstein caută un coș de gunoi. Negăsind niciunul, vâra furios fluturașul în buzunar. În ciuda frigului aprig, sângele lui fierbe. „Străin”! „Parazit”! Eu? Sunetul muzicii îi distrage atenția. Este o melodie familiară și el începe, instinctiv, să o fredoneze. Pe stradă zărește o procesiune. Piesa centrală este o efigie colorată a Arhanghelului Mihail, o imagine mare, de ipsos, reprezentând un bărbat înalt care poartă o pelerină și mânuiește o sabie, toate pictate într-un galben țipător și un roșu aprins. Piedestalul este decorat cu flori. În avangardă mășăluiesc studenții, conduși de un bărbat cu o privire hipnotică. Moni i-a văzut poza în ziar. Idolul este flancat, în ambele părți, de fețe bisericești, preoți cu fețe rotunde și acre, înconjurați de ucenici de-ai lor cu capetele rase care tămâiază și de fete costelive de la Orfelinatul „Sfânta Maria”, tremurând în uniforme albastre, țepene precum cartonul și subțiri ca hârtia. În ariergardă se află un trio care cântă la acordeon, tobe și muzicuță, pe care Moni l-a mai auzit cântând. În spatele procesiunii credincioșilor se îngrămădește o mulțime de pierde-vară care se duc oriîncotro îi poartă gândul, în așteptarea unei mese de pomană sau măcar a unui pahar de băutură. Toți acești nemulțumiți sunt profund dezamăgiți de viață, în general, și de guvernul român, în special. Proasta gestionare a economiei și sărăcia degradantă îi fac să spere ca un vânt năprasnic să spulbere acest putregai al clasei politice. În acea zi de toamnă, oamenii de rând din Iași, de pe malul Bahluiului, căutau o nouă speranță sub aripile Îngerului Războinic.

Văzând idolul impenetrabil, Moni se hotărăște că e timpul pentru un ultim desen înainte de a se duce la bibliotecă. Pe drum se

va gândi la o modalitate de a ocoli *numerus clausus* pentru a-și lua diploma. Trebuie să înceapă să își câștige existența. Faptul că împrumutase o sumă de bani de la sora lui, Lina, pentru a-și plăti taxele la facultate îl apăsa. Cu caietul de desen și creionul cu mină de cărbune în mână, se concentrează asupra celor care purtau bețele de susținere ale efigiei. Îl recunoaște pe unul din ei. E prietenul lui, Dobrogeanu, căruia îi dădea meditații la matematică și care îl plătea cu ouă proaspete și legume. Tânărul țaran îl învăța pe Moni, a cărui dietă era săracă, cum să sugă conținutul unui ou crud cu ajutorul unui ac cu care găurea oul la ambele capete. Dobrogeanu îl vede pe Moni și îl salută. Camaradul din spatele lui, un tip deșirat, cu capul ascuțit, dă peste el. Strigând de durere, tânărul țaran scapă bățul din mână. Idolul își pierde echilibrul și începe să se aplece într-o parte periculos de mult. Întreaga procesiune își ține respirația. Rapid și cu mare agilitate, studentul Weinstein sare în ajutor. Apucă bățul cu o secundă înainte ca efigia să se prăbușească și îl ridică pe puternicul Mihail. Prin mulțime trece o undă de grațitudine, ajungând până la conducătorul cu privire hipnotică, iar acesta îi mulțumește salvatorului dând din cap aprobator. Moni răspunde, la rândul său. Dobrogeanu, cu fața schimonosită de durere, preia din nou sarcina de a căra bățul de susținere. Idolul pare să-i facă apoi cu ochiul. Cu ochiul lui pictat.

Studentii care iau parte la procesiune presupun cu toții că Moni este unul de-al lor. Se duc la el, îl bat pe umăr, îi strâng mâna, îl înjură pe agresor și îl invită pe salvatorul Arhanghelului să li se alătore și să ciocnească un pahar cu conducătorul lor, căpitanul Codreanu. Astăzi sărbătoresc înființarea unei noi mișcări politice care va repara toate stricăciunile făcute de vechii politicieni corupți. Moni este intrigat, deși numele Codreanu nu înseamnă nimic pentru el. Probabil că intențiile acestui tip sunt diferite de ale antisemitului Cuza, ai cărui fluturași zburau pe deasupra procesiunii. Moni refuză, politicoș, invitația și apucă mărul.

În absența lui, o muscă verzuie s-a așezat pe măr. Musafirul nepoftit se înfruptă, fluturându-și insolent aripile. Mărul, natură moartă, rămâne indiferent. Moni nu poate mușca din fructul pe

care invadatorul îl apără cu mult curaj, ca și cum ar fi fost proprietarul lui de drept. Într-un final, gășind o bucată goală, studentul ia o gură mare și piratul își pierde echilibrul. Alungată, însă nu pe deplin înfrântă, musca se îndepărtează cu un bâzâit care pare să spună: „Moarte jidanilor! Trăiască România!” Cu siguranță că era o discipolă de-a lui A.C. Cuza!

Procesiunea a trecut. Pe măsură ce Moni se apropie de bibliotecă, în mintea lui conținutul fluturașului este înlocuit cu fragmente din *Mizerabilii*: un băiat curajos care este ucis în timpul unei revolte populare, un polițist hain, un preot omenos. „Parazit”. „Jidan”. Cuvintele ofensatoare ale lui Cuza nu-i dau pace. Erau menite să-l descrie pe el, tânărul educat, luminat, muncitor, care îl citește pe Berdiaev, recită din Shakespeare, cântă Schubert. Mesajul îl etichetează drept un străin care trebuie să fie alungat din propria țară. Pe el, care nu se simțise niciodată evreu! Pe el, care nu ezitase nicio secundă să-l salveze pe idolul lor prostesc! Moni scoate manifestul din buzunar, îl rupe în bucăți și lasă resturile în bătaia vântului.

După spusele mamei, Moni al ei trăia într-o cameră de dimensiunile unei cabine de probă, la etajul doi al unei case părăginite. La primul etaj era atelierul unui tâmplar. Vaporii cleiului pe care acesta îl fabrica în fiecare zi îi afectau plămâniile lui Moni. Toată averea studentului din Botoșani era un costum decent, cadou de la mama lui, și un vechi ceas de mână pe care îl avea de la tatăl său. Pentru a fi admis la Academia Comercială, a trebuit să aibă note mult mai mari decât frații lui români. După ce i-a ieșit și această „uneltire”, a fost declarat admis, împreună cu alți unsprezece studenți evrei care își spuneau „Cei Doisprezece Apostoli”.

„Așa e, Lina?” Sora cea mare a lui Moni era la noi în vizită și mama a invitat-o să ia parte la conversație. După ce imigraseră în Israel, Lina și soțul ei, Alter, au fost trimiși într-o tabără provizorie îngrozitoare din Bat Yam. Nu-i plăcea deloc acolo și își găsea deseori liniștea lângă noi, în Ierusalimul „civilizat”. Îmi spunea

că în România ea și Alter o duceau bine, fiind destul de înstăriți pentru a-i putea împrumuta lui Moni banii cu care să își plătească taxele de școlarizare de la universitate. Însă, pentru a putea avea bani și pentru cazare și mâncare, el trebuia să dea lecții în particular și să muncească în schimbul de noapte la o filatură. Nu reușea să doarmă decât trei sau patru ore în fiecare noapte, așa că suferea de oboseală cronică. Totuși, fratele ei cel inteligent devenise un student nemaipomenit și câștigase o bursă care, în momentul în care se duse să o încaseze, îi fusese refuzată. „Îmi pare rău, domnule Weinstein, bursele sunt numai pentru români, nu și pentru străini!” Furioasă, Lina îl imită pe decan și politețea lui falsă. „Străin? Moni? Era un cetățean *bona fide*¹! Faptul că familia noastră avea cetățenie nu a fost niciodată pus la îndoială, dragă Viola, niciodată! Toată familia Weinstein era născută în România încă dinainte ca țara să se cheme «România»! Bunicul nostru patern, Savian, a fost voluntar în Războiul de Independență! Tatăl nostru, Leon, a luptat în cavaleria română în timpul Primului Război Mondial! Moni nu era străin!”

Savian Weinstein, bunicul lui Moni, fusese cel care îl crescuse, de fapt, pe Moni, adaugă mama, preluând controlul conversației. Era un bărbat vădov și un tată minunat, mai întâi, pentru fiul său, Leon, apoi, după moartea prematură a lui Leon – tatăl lui Moni plecase la război pe când băiatul avea cinci ani și a murit la scurt timp după ce se întorsese acasă – Savian a devenit singura figură paternă din viața nepotului său. Orfanul în vârstă de șapte ani se atașă imediat de bunicul său, arendaș, om de nădejde, autodidact, care vorbea mai multe limbi europene. Savian a fost cel care l-a învățat pe Moni să cânte la vioară pentru că „Muzica este vitală pentru suflet, la fel cum mâncarea este vitală pentru trup”. L-a învățat și să călărească să-i viziteze pe țărani, să muncească mereu cot la cot cu ei și să învețe să-i respecte. „Poporul reprezintă adevărul, chiar dacă mai face și greșeli”, era maxima lui pe care mama o cita cu mândrie.

---

¹ „De bună-credință” (lat. în original) (n. tr.).

8.

RĂZBOIUL

(1939–1940)

La trei săptămâni după ce Hitler a invadat Polonia, prim-ministrul Călinescu a fost asasinat. Acum, că „omul de oțel” fusese eliminat, România a revenit la starea de haos. Bucureștiul era destabilizat. La Iași, erau raportate incidente antisemite violente aproape în fiecare zi. Tata era mai convins ca niciodată că problema nu erau evreii, ci lumea capitalistă decăzută care se prăbușea sub bocancii fascismului. Evreii nu reprezentau decât o notă de subsol în cartea istoriei care înnebunise de-a binelea. Părinții mei erau amândoi șomeri, trăind din banii bunicului Pinku, citind cu mare atenție anunțurile cu locuri de muncă din ziare, în speranța că vor afla o licărire de speranță, însă negăsind-o nicăieri. Regimul mințea despre orice. Pretindea că studenții l-ar fi ucis pe Călinescu, deși, într-o fotografie făcută după incident, asasinii, care fuseseră omorâți, păreau a fi bărbați între două vârste. „Nici măcar nu pot falsifica știrile cum trebuie”, remarcase tatăl meu. Când a fost format un guvern pro-nazist și Garda de Fier, responsabilă pentru asasinat, a fost invitată la guvernare, părinții mei au înțeles că în spatele crimei se aflau naștii. Germania avea să conducă România, iar viața tatălui meu era în pericol.

Sunt la tanti Rosa. Am venit să o întreb despre viața ei de la Iași de după izbucnirea războiului. Dintr-un anumit motiv, ea pare

nerăbdătoare și răspunsurile ei sunt scurte. Ce poate să-mi spună despre Garda de Fier? „Erau peste tot!” Dar despre tratatul semnat de regele Carol cu URSS? „A cedat Rusiei jumătate de Românie!” Îi explic cu calm mătușii că regele a încercat, mai întâi, să mențină neutralitatea țării, apoi a fost forțat să le cedeze sovieticilor Basarabia și nordul Bucovinei, nu jumătate de țară, sau să pornească un război împotriva lor. Imediat ce au intrat în posesia acestor teritorii, sovieticii au deschis granițele pentru „repatriere”. S-a întâmplat în iunie 1940. Locuitorii provinciilor aveau voie să se întoarcă în fostele lor case din orice parte a vechii granițe.

— Exact! Exact! Era de Șavuot! spune Rosa în timp ce fața i se luminează. Mama se ruga cu al ei *tichele*¹ peste perucă, acela din mătase naturală pe care ți l-am dat ție, și eu făceam clătite. Amestecam zahăr cu stafide și brânză și eram cam tristă pentru că Schery, Moni, *papa* și Simona sărbătoreau la București, împreună, iar eu și mama eram singure și nefericite la Iași. Deodată a strigat *Gewald!*² Și am văzut o umbră mare în ușă, prietenul lui.

— Care prieten? Prietenul cui?

— Al lui Moni, băiatul acela *goy*.

— Dobrogeanu?

— Da. Țăranul *goy*! A dat buzna fără să bată la ușă și a spus: „Sunt în tren. La Gara Mare!” Purta o uniformă, știi tu, cămașa verde a legionarilor, așa că mama s-a speriat foarte tare și a început să-l înjure în idiș și să plângă, slavă Domnului că el nu a înțeles niciun cuvânt, ce norocoase am fost! El tot spunea: „Sunt aici!” Se uita în urma lui și voia să plece înainte ca cineva să îl vadă cu noi, însă eu l-am prins de mâneca hainei și i-am cerut să-mi explice cine era în tren și ce ne privește pe noi, iar el mi-a spus pe un ton grăbit, foarte grăbit, respirând greu fiindcă fugise până la noi, că *ei* erau într-un tren la graniță, și că erau bine. Am priceput atunci despre cine vorbea. Am învelit câteva clătite

---

¹ „Batic, eșarfă; acoperământ al capului” (idiș în original) (n. red.).

² „Ajutor!” (idiș în original) (n. red.).

calde într-un șervet și i-am spus mamei unde mă duceam, apoi am fugit cu el la Gara Mare și i-am văzut! În clipa în care am ajuns la barieră i-am văzut în tren, la fereastră, atât de frumoși, ca o fotografie înrămată!

— Pe cine?

— Pe părinții tăi, Violeta! Pe Schery și Moni! Dar bariera era coborâtă.

— Stai puțin, nu te mai agita! Româna mea...

— N-am putut s-ajung pe peron! Numai oamenii cu bilete aveau voie! Așa c-am început să strig la ea cât puteam de tare: „Schery, Scheryka, sărbători fericite! Șavuot fericit!” M-a auzit și m-a văzut. Era tare mirată! Apoi am început amândouă să strigăm de la distanță și să plângem... Sora mea, politicoasă cum o știi, care nu ridica niciodată tonul, era nemaipomenit de emoționată, țipând rușinată și strigând la mama, pentru că da, mama noastră venise și ea după mine, nu întreba cum, mama, care nu ieșea aproape niciodată din casă, era acolo, într-o mulțime plină de *goyim*, stând nemișcată ca o statuie, căscând ochii să-și vadă fata! Oamenii se împingeau și îmi era teamă c-o să cadă, însă nimeni nu a atins-o, ca și cum ar fi fost o icoană, apoi trenul a luat-o din loc și eu am spus: „Mama, salut-o pe Schery, spune-i «Sărbători fericite!»!” Însă ea a stat nemișcată și mi-am dat seama că Schery plecase și că eu nu vorbisem cu ea și nici nu-i dădusem clătitele, așa că am lăsat-o pe mama cu Dobrogeanu și am fugit ca nebuna, am fugit după tren din Gara Mare în Gara Mică, am fugit până n-am mai putut, până ce a ieșit din oraș.

Mătușa are nevoie de o pauză. Se ridică să facă un ceai și să taie câteva felii din prăjitura pe care a făcut-o pentru mine. Și eu trebuie să îmi revin. Entuziasmul ei e contagios. Mai mult inhalez ceaiul decât îl beau. Ea și-l soarbe cu ajutorul unui cub de zahăr pe care îl ține între dinți, așa cum făcea și mama, și se liniștește. Rosa cea generoasă! La sfârșitul vizitei, mă umple cu delicatose românești. Pentru ea, mâncarea era o modalitate prin care își arăta afecțiunea. Deși în copilărie am vizitat-o des împreună cu

mama și am păstrat tradiția și ca adultă, nu vorbeam prea mult. Nu puteam discuta despre ceea ce mă interesa din punct de vedere profesional sau despre alte subiecte serioase în română. Totul s-a schimbat când am început să investighez trecutul tatălui meu. Rosa a devenit principala mea sursă de informații și numeroasele ei colecții s-au dovedit a fi adevărate comori ascunse. Româna mea s-a îmbunătățit treptat. De fiecare dată când o vizitam și îi puneam o nouă întrebare, fața ei se lumina, întreaga ei viață se umplea de sens, aveam amândouă un țel comun.

— Nu știu unde am găsit puterea de a fugi după tren, însă, până la urmă, am ajuns la Gara Mică. Trenul s-a oprit și Schery a strigat de la fereastră: „Curaj! Să fii curajoasă! Nu ceda!” Am început amândouă să plângem și Moni, care o ținea în brațe fiindcă aproape se sufoca de emoție, nu înțelegea despre ce vorbea, însă și ea, și eu știam, așa că am plâns împreună de la distanță, ea plângea pentru mine și eu pentru ea, apoi a plecat în Rusia cu soțul ei și eu am rămas să am grijă de mama.

Mătușa se ridică și strânge ceștile de ceai și farfuriile.

— Ce poveste! Nu mi-a spus niciodată! Ce s-a întâmplat cu clătitele?

Rosa râde.

— I le-am dat ei pe geamul vagonului, în Gara Mică...

Părinții mei au plecat în Rusia. Franța a capitulat în fața naziștilor fără să lupte. Într-un final, România s-a despărțit de Occident, optând pentru Puterile Axei, alianța lui Hitler. Acesta a promis reîntoarcerea provinciilor la patria-mamă în schimbul sprijinului României pentru invadarea URSS. Cealaltă cerință a nemților, ca evreii să fie deportați cu scopul exterminării, a fost implementată de regim numai în provincii, nu și în Vechiul Regat. Acesta includea Moldova, cu capitala la Iași, Valahia, cu capitala la București, Banatul și sudul Transilvaniei. Prim-ministrul fascist, generalul Antonescu, i-a asigurat pe naziști că se va ocupa el însuși de „evreii lui”. Însă în interiorul coaliției a izbucnit un conflict între cei care îl susțineau pe Antonescu și care militau pentru adoptarea treptată

a unor măsuri pentru rezolvarea problemei evreiești, și cei din Legiunea condusă de Horia Sima, urmașul lui Codreanu, care doreau acțiuni imediate. Sima a inițiat un pogrom în București în timpul căruia o sută de evrei au fost torturați în mod sălbatic și omorâți. Ucigașii le-au furat hainele și le-au aruncat trupele goale în pădure. Printre cei masacrați a fost și o fetiță de cinci ani.

La Iași, mătușa Rosa și bunica mea Hanna-Sarah nu ascultau radioul și nici nu citeau ziarele. Totuși, au aflat ceva despre lupta dintre șacalii și lupii de la București și, până când Simona nu le-a trimis o telegramă în care le-a anunțat că toată familia era bine, s-au îngrijorat peste măsură de mult. Apoi au început să se deterioreze lucrurile și la Iași. O garnizoană nazistă care era staționată în oraș le-a ordonat fasciștilor locali să curețe zona de evrei. Aviația sovietică a bombardat orașul pentru a-i distruge pe naziști. Rosa și bunica au auzit exploziile, neînțelegând cine cu cine lupta. Au încuiat ușa și s-au rugat pentru o minune. În ajunul zilei de 28 iunie 1941, sirena antiaeriană a sunat din nou și avioanele și-au făcut simțită prezența. Rosa și mama ei s-au adăpostit în subsolul clădirii.

La 29 iunie, în biroul Comunității Evreiești s-a primit un ordin: toți evreii din Iași trebuiau să se prezinte la Chestură pentru recensământ. „Recensământul” era un pretext pentru un pogrom organizat de guvern cu intenția de a scăpa de evreii din Iași. Acuzația inventată: făceau semnale avioanelor sovietice. Organizatorilor pogromului nu le-a pasat de natura oportunistă a fascismului românesc sau de setea de sânge a Gărzii de Fier și a întregii populații. În loc să aștepte ca victimele să sosească la destinație și să îi omoare într-o manieră organizată, mulțimile i-au atacat pe evrei pe stradă, trăgând la întâmplare, până ce au rămas fără muniție. Apoi s-au folosit de cuțite, furci și bâte. Cadavrele mutilate au fost lăsate în stradă. Cei care au ajuns în curtea Chesturii, bătuți și înșingerați, nu au luat parte la niciun recensământ. Au fost împușcați de la ferestre cu revolvere, puști, carabine, mitraliere, cu tot ce le-a fost la îndemână.

MULȚUMIRI

Mi-am propus să scriu biografia părinților mei. Sfârșitul tragic al poveștii lor îmi era deja cunoscut sau, cel puțin, așa credeam. Începuturile și miezul ei, care se petrecuseră înainte ca eu să mă nasc, îmi erau doar oarecum familiare. În decursul anilor, surprinsesem aluzii și șoapte care îmi stârniseră curiozitatea. Dovezile concrete care se aflau în posesia mea erau puține: poveștile mamei, câteva scrisori în limba ei pe care abia dacă le puteam citi, găuri mari în cronologie...

Primul care m-a încurajat să demarez acest proiect a fost regretatul Yitzak Artzi, căruia îi fusese prezentată de către fiica lui, buna mea prietenă și excelenta autoare Nava Semel. De la acest regretat conducător înțelept al evreilor români și membru al generației părinților mei am primit călăuzire, o bibliografie și temeritatea de a continua.

Mulțumiri speciale i se cuvin doctorului Raphael Vago de la Universitatea din Tel Aviv, care mi-a deschis ochii asupra bogățiilor istoriei evreilor români.

Radu Stancu și îndatoritorii angajați ai Arhivelor Naționale ale României de la București merită o menționare specială.

Îi datorez grațitudine eternă Bekăi Yankovici din Boston pentru că mi-a împărtășit amintirile sale.

Primilor mei cititori – poetei laureate Shlomit Cohen-Assif, lui Gilli și lui Michael Barzam, lui Ami Singer și lui Gabriel Wax, soțul meu devotat care a citit cu răbdare mai mult de o ciornă – le voi fi veșnic recunoscătoare.

Le mulțumesc lui Israel Carmel și angajaților Carmel Publishing.

Și în final, dar nu în cele din urmă, mulțumiri lui Dan Romașcanu, pentru că m-a prezentat Editurii Corint, și Luizei Penescu, directoarea acestei companii, fără de care această carte nu ar fi prins viață în limba părinților mei.

Cu excepția Bekăi Yankovici, care are 96 de ani, niciunul dintre cei intervievați pentru realizarea acestei cărți nu se mai află printre noi. Mulți dintre ei sunt comemorați în text cu numele lor adevărate.

În sfârșit, trebuie spus că această carte nu este doar o biografie. Este un roman-document care se bazează pe viața reală a familiei mele și pe vremurile cu adevărat turbulente în care aceasta a trăit și care au fost, pe nedrept, alungate în uitare.